

روابط درونی طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و صفات شخصیت

حمید بهرامی‌زاده^۱، هادی بهرامی احسان^۲

مقاله پژوهشی

چکیده

زمینه و هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی روابط درونی بین طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و پنج عامل بزرگ شخصیت انجام پذیرفت.

مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش متشکل از دانشجویان کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه تهران بودند. نمونه ۲۰۰ نفر از دانشجویان (۱۰۰ پسر و ۱۰۰ دختر) بودند که به شیوه نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و مورد آزمون قرار گرفتند. ابزار پژوهش پرسش‌نامه‌های «فرم کوتاه طرح‌واره Young (YSQ-SF)» و «فرم کوتاه و تجدید نظر شده پنج عامل شخصیت (NEO-FFI) یا Five-Factor Inventory» بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از همبستگی Pearson و همبستگی کانونی (Canonical correlation) استفاده شد.

یافته‌ها: صفات شخصیتی با طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه رابطه معنی‌دار داشت. نتایج همبستگی کانونی نشان داد که روان رنجورخویی و رهاشدگی/ بی‌ثباتی در اولین ریشه کانونی، توافق و انزوای اجتماعی/ بیگانگی در دومین ریشه کانونی و در سومین ریشه کانونی وظیفه‌شناسی و بی‌اعتمادی/ بدرفتاری بیشترین نقش را داشته‌اند.

نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج به دست آمده، می‌توان گفت که طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و ابعاد شخصیتی همگرایی و همپوشی مفهومی قابل ملاحظه‌ای دارند.

واژه‌های کلیدی: طرح‌واره ناسازگار اولیه، روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، بی‌اعتمادی/ بد رفتاری، رهاشدگی/ بی‌اعتمادی

ارجاع: بهرامی‌زاده حمید، بهرامی احسان هادی. روابط درونی طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و صفات شخصیت. مجله تحقیقات علوم رفتاری ۱۳۹۲؛ ۱۱ (۳): ۲۲۷-۲۱۹

پذیرش مقاله: ۱۳۹۲/۴/۵

دریافت مقاله: ۱۳۹۱/۱۱/۱۱

نخست، نظریه‌های یکپارچه‌نگر برای فهم ساختار (به عنوان مثال طرح‌واره‌ها، مکانیزم‌های دفاعی و فرایندهای ناهشیاری که شخص برای محافظت از خود در برابر نیازها و آرزوهای ناخوشایند به کار می‌برد) و فرایندهای روان‌شناختی (نظیر اضطراب، انگیزه‌های ناهشیار و عاطفه) که در درمان نیازمند تغییر هستند، یک چهارچوب مفهومی فراهم می‌کند. دوم، توانایی نظریه‌های یکپارچه‌نگر در تبیین روابط پیچیده بین پدیده‌های روان‌شناختی است (۱). Gold و Stricker بیان کردند که رویکردهای یک‌پارچه‌نگر ظرفیت نظریه‌های اصلی

مقدمه

در سال‌های اخیر، لزوم یکپارچه‌سازی نظریه‌های متعددی که در حوزه شخصیت و روان‌درمانی وجود دارد، توجه پژوهشگران را برانگیخته است (۲، ۱). روان‌شناسی شخصیت چگونگی همکاری سیستم‌های روان‌شناختی را با یکدیگر مطالعه می‌کند (۳). بنابراین، این حوزه می‌تواند به عنوان زمینه‌ای برای یکپارچه کردن اصول گسترده‌تر روان‌شناسی عمل کند (۱). یکپارچه کردن نظریه‌های شخصیت به دو صورت فهم ما را از روان‌درمانی تحت تأثیر قرار می‌دهد.

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه روان‌شناسی بالینی، دانشکده روان‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسؤول)

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه روان‌شناسی بالینی، دانشکده روان‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

دوران کودکی یا نوجوانی شکل گرفته‌اند، در مسیر زندگی تداوم دارند، درباره خود و دیگران هستند و به شدت ناکارآمدند (۱۰). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه در بسیاری از اختلال‌ها مثل اضطراب، ارتباط‌های ناکارآمد، سوء مصرف مواد، اختلال‌های خوردن، اختلال وحشت‌زدگی با گذرهراسی، افسردگی مزمن و اختلال اضطراب اجتماعی نقش دارند (۱۱، ۱۲).

همان‌طور که ملاحظه شد، در حوزه روان‌شناسی شخصیت، مدل پنج عاملی شخصیت و در حوزه روان‌درمانی، طرح‌واره درمانی، رویکردهای جامع و یکپارچه‌ای محسوب می‌شوند. با این وجود هر دو نظریه دارای محدودیت‌هایی هستند. نظریه طرح‌واره درمانی با وجود یک‌پارچگی بی‌نظیری که در مکاتب مختلف درمانی ایجاد کرده است، به صورت مستقیم در مورد شخصیت و مسایل اساسی آن بحثی نکرده است. از طرف دیگر مدل پنج عاملی شخصیت اغلب در حوزه شخصیت مطرح شده است و در روان‌درمانی کاربرد چندانی ندارد. بر این اساس، هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه، همپوشی و ظرفیت یکپارچگی نظریه پنج عاملی شخصیت و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه است.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر در زمره پژوهش‌های همبستگی قرار می‌گیرد. جامعه آماری پژوهش را دانشجویان مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترای دانشگاه تهران تشکیل می‌دادند که در سال تحصیلی ۹۰-۹۱ مشغول تحصیل بودند. به علت بزرگ بودن جامعه آماری و در دسترس نبودن آن‌ها که نمونه‌گیری تصادفی را با مشکلاتی مواجه می‌ساخت، ۲۰۰ دانشجوی (۱۰۰ دختر و ۱۰۰ پسر) از جامعه مذکور به صورت در دسترس انتخاب شدند. پژوهشگر با مراجعه به دانشکده‌های مختلف علوم انسانی، علوم پایه، پزشکی، فنی و هنر به جمع‌آوری داده‌ها مبادرت کرد. پس از تشریح هدف پژوهش و جلب مشارکت شرکت‌کنندگان از آن‌ها خواسته می‌شد تا به پرسش‌نامه‌های پژوهش که شامل فرم کوتاه

را در فهم آسیب‌شناسی روانی و رشد روان‌شناختی و از همه مهم‌تر در انتخاب مؤثر روش‌ها و تکنیک‌های بالینی ارتقاء می‌بخشد (۱).

در راستای یک‌پارچه‌سازی نظریه‌های متنوع، حوزه روان‌شناسی شاهد رشد چشمگیر پژوهش‌ها و ظهور چندین نظریه بوده است که در میان آن‌ها می‌توان به نظریه‌های صفات که در سال‌های اخیر، با توجه به توسعه روش‌های آماری، بر حوزه شخصیت تسلط پیدا کرده است، اشاره کرد (۴-۶). یکی از نظریه‌های صفات مدل پنج عاملی شخصیت است. پژوهشگران معتقدند که بسیاری از آن‌چه را که روان‌شناسان در قالب اصطلاح شخصیت به کار می‌برند، توسط مدل پنج عاملی شخصیت خلاصه شده است (۷، ۸). ارتباط بین ابعاد شخصیتی مدل پنج عاملی و آسیب‌شناسی روانی در پژوهش‌های گسترده‌ای بررسی شده است. به عنوان مثال پژوهش‌های فراتحلیل، ارتباط محکمی بین ابعاد و اختلالات محور یک و دو به دست آورده‌اند. مطالعات دیگری نشان داده‌اند که بین برخی اختلال‌ها مانند افسردگی و اضطراب، بعضی از این ابعاد مشترک است (۹، ۱). بنابراین ادغام مدل پنج عاملی شخصیت در حوزه روان‌درمانی، زمینه مناسبی را برای تحول و بهبود درمان‌های مؤثرتر فراهم خواهد کرد. هدف اصلی پژوهش حاضر نیز، گسترش مدل پنج عاملی شخصیت به حیطه روان‌درمانی است. پژوهش حاضر سعی دارد این مهم را از طریق بررسی ارتباط مدل پنج عاملی شخصیت با مفاهیم نظریه طرح‌واره درمانی (Schema therapy) برآورده سازد.

طرح‌واره درمانی اصول و مبانی نظریه‌های مکتب‌های شناختی-رفتاری، دلبستگی، گشتالت، روابط شیئی، سازه‌گرایی و روان‌تحلیل‌گری را با یکدیگر تلفیق شده‌اند (۱۰). هسته اصلی این نظریه طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه (Early maladaptive schemas) هستند که عمیق‌ترین سطوح شناختی محسوب می‌شوند (۱۱). طرح‌واره‌ها درون‌مایه‌های عمیق و فراگیری هستند که از خاطرات، هیجان‌ها، شناخت‌واره‌ها و احساسات بدنی تشکیل شده‌اند، در

طرح‌واره Young و فرم کوتاه و تجدید نظر شده مقیاس پنج عاملی نئو بود، پاسخ دهند. هنگام تحلیل داده‌ها در فرایند غربال‌گری داده‌ها تعداد ۱۵ شرکت‌کننده به دلیل پاسخ ناقص به پرسش‌نامه‌های پژوهش از تحلیل آماری کنار گذاشته شدند و بدین ترتیب نمونه پژوهش به ۱۸۵ نفر (۱۰۰ پسر و ۸۵ دختر) تقلیل یافت. روش‌های آماری به کار گرفته شده برای تحلیل داده‌ها، همبستگی Pearson و همبستگی کانونی بود.

ابزار سنجش

فرم کوتاه پرسش‌نامه طرح‌واره Young (SYQ-SF): فرم کوتاه پرسش‌نامه طرح‌واره Young دارای ۷۵ گویه است که ۱۵ طرح‌واره ناسازگار اولیه را می‌سنجد. این پرسش‌نامه در مقیاس لیکرت ۶ درجه‌ای از کاملاً غلط (نمره ۱) تا کاملاً درست (نمره ۶) نمره‌گذاری می‌شود (۱۰). نمره هر فرد در هر طرح‌واره با جمع نمرات ۵ سؤال مربوط به آن طرح‌واره حاصل می‌شود که دامنه آن از ۶ تا ۳۶ است. در بررسی مقدماتی ویژگی‌های روان‌سنجی فرم فارسی این مقیاس در نمونه‌ای از جمعیت دانشجویی ($n = 387$ ، دختر، ۱۳۵ پسر)، ضرایب جمعیت Cronbach's alpha برای همسانی درونی هر یک از طرح‌واره‌ها در دامنه‌ای بین ۰/۶۹ (برای ایشار) تا ۰/۸۳ (برای وابستگی / بی‌کفایتی) به دست آمد. نپذیرفتن و اجتناب از بلاتکلیفی (Avoidance of uncertainty) ۰/۸۷، و برای بلاتکلیفی بازدارنده از عمل (Uncertainty leading to inability to act) ۰/۸۴ و برای نمره کل تحمل‌ناپذیری بلاتکلیفی ۰/۸۹ محاسبه شد. روایی‌سازه، همگرا و تشخیصی (افتراقی) پرسش‌نامه طرح‌واره Young از طریق اجرای همزمان مقیاس اضطراب، افسردگی و اضطراب پارانوئا محاسبه شد. نتایج ضرایب همبستگی Pearson نشان داد که بین نمره آزمودنی‌ها در هر یک از زیرمقیاس‌های پرسش‌نامه طرح‌واره Young با مقیاس اضطراب، افسردگی و اضطراب پارانوئا همبستگی مثبت معنی‌دار وجود دارد ($P < 0.001$). نتایج مقدماتی تحلیل عاملی با استفاده از روش مؤلفه‌های اصلی نشان داد که ۱۱ عامل از

پرسش‌نامه طرح‌واره Young استخراج شد که در مجموع ۶۵/۸۵ درصد از کل واریانس آن را تبیین می‌کرد (۱۳). فرم کوتاه و تجدید نظر شده مقیاس پنج عاملی نئو (NEO-FFI): این پرسش‌نامه از ۶۰ گویه بر اساس مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (۱، کاملاً مخالفم و ۵، کاملاً موافقم) تهیه شده است که هر ۱۲ گویه یکی از ۵ عامل بزرگ شخصیت (برون‌گرایی، توافق، وظیفه‌شناسی، روان‌رنجورخویی و تجربه‌پذیری) را اندازه‌گیری می‌کند. کیامهر فرم کوتاه پرسش‌نامه پنج عاملی را بر روی نمونه‌ای با حجم ۳۸۰ نفر در دانشکده علوم اجتماعی تهران اعتباریابی کرد. در این پژوهش برای تعیین روایی از روایی همزمان و تحلیل عاملی استفاده شد. ضریب همبستگی حاصل از روایی همزمان بین فرم کوتاه و بلند پرسش‌نامه بین ۰/۴۱ و ۰/۷۵ به دست آمد. در پژوهش کیامهر ضریب همبستگی بین دو اجرای آزمون برای عامل‌های پرسش‌نامه بین ۰/۶۵ و ۰/۸۶ به دست آمد (۱۴). ضریب حاصل از همسانی درونی این پرسش‌نامه با Cronbach's alpha بین ۰/۵۴ و ۰/۷۹ به دست آمد (۱۴).

یافته‌ها

جدول ۱ نتایج مربوط به داده‌های توصیفی نمونه را نشان می‌دهد. نتایج همبستگی (جدول ۲) نشان داد که اکثر طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه با پنج عامل شخصیت رابطه معنی‌داری دارند. به عنوان مثال روان‌رنجورخویی با تمام طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه همبستگی مثبت و معنی‌دار دارد. جزئیات بیشتر مربوط به همبستگی بین طرح‌واره‌ها و صفات شخصیت در جدول ۲ قابل مشاهده است.

نتایج تحلیل همبستگی کانونی نشان داد که سه ریشه کانونی معنی‌دار است (جدول ۳). مقدار همبستگی کانونی بین دو مجموعه متغیر برای معادله یک $R_{c1} = 0.70$ بود که ۴۹ درصد از واریانس مشترک بین دو مجموعه متغیر را تبیین می‌کند. در معادله دو مقدار همبستگی کانونی $R_{c2} = 0.46$ بود که در کل ۲۱ درصد واریانس مشترک و در معادله سوم مقدار همبستگی کانونی $R_{c3} = 0.44$ بود که در کل ۲۰

آسیب‌پذیری در برابر ضرر یا بیماری قرار گرفته است. با توجه به بالا بودن بار عاملی و ضرایب کانونی، دومین ریشه کانونی تحت تأثیر طرح‌واره‌های بی‌اعتمادی/ بد رفتاری، انزوای اجتماعی/ بیگانگی، ایشار و بازداری هیجانی و استحقاق/ بزرگ‌منشی تأکید کرد. در رابطه با سومین ریشه کانونی می‌توان گفت که طرح‌واره‌هایی که آن را تحت تأثیر قرار داده‌اند، عبارت از بی‌اعتمادی/ بد رفتاری، نقص/ شرم و شکست می‌باشد.

درصد از واریانس مشترک بین دو متغیر را تبیین می‌کند. این در حالی است که همبستگی‌های کانونی در معادله‌های ۴ و ۵ معنی‌دار نبودند. ضرایب کانونی استاندارد شده (ضرایب نیمه‌تفکیکی) و بارهای عاملی (همبستگی ساختار) برای هر دو مجموعه از متغیرها در جدول ۴ نشان داده شده است. همان طور که در جدول ۴ قابل مشاهده است، برای متغیرهای پیش‌بین، اولین ریشه کانونی تحت تأثیر طرح‌واره‌های ره‌اشدگی/ بی‌ثباتی و

جدول ۱. میانگین و انحراف استاندارد نمونه پژوهش

جنیست	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین کل	انحراف استاندارد کل
دختران	۲۵/۷۱	۲/۶۳	۲۴/۶۲	۲/۹۲
پسران	۲۳/۴۲	۲/۷۵		

جدول ۲. همبستگی بین طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و صفات شخصیتی مدل پنج عاملی شخصیت

روان‌رنجورخویی	برون‌گرایی	تجربه‌پذیری	توافق	وظیفه‌شناسی	
۰/۳۱**	-۰/۳۲**	۰/۴۱**	-۰/۱۵**	-۰/۲۴**	محرومیت هیجانی
۰/۵۸**	-۰/۲۵**	۰/۰۹	-۰/۱۲	-۰/۳۱**	ره‌اشدگی
۰/۴۱**	-۰/۱۸*	۰/۴۴**	-۰/۲۴**	۰/۰۸	بی‌اعتمادی
۰/۴۵**	-۰/۴۱**	۰/۰۴	-۰/۲۲**	-۰/۳۲**	انزوای اجتماعی
۰/۳۵**	-۰/۳۳**	-۰/۱۱	-۰/۱۸	-۰/۴۲**	نقص/ شرم
۰/۴۰**	-۰/۳۷**	۰/۱۱	۰/۰۰	-۰/۳۶**	شکست
۰/۵۲**	-۰/۲۲**	۰/۱۶**	-۰/۰۵	-۰/۲۵**	آسیب‌پذیری در برابر بیماری یا ضرر
۰/۴۲**	۰/۲۵**	۰/۱۹**	-۰/۴۹**	-۰/۴۰**	وابستگی
۰/۴۷**	-۰/۱۷*	-۰/۱۳	-۰/۰۳	۰/۲۶**	گرفتاری
۰/۴۷**	۰/۲۳**	۰/۱۶*	۰/۱۸	-۰/۳۴**	اطاعت
۰/۱۸*	۰/۱۹	۰/۱۲	۰/۱۱	-۰/۰۵	ایشار
۰/۳۰**	-۰/۳۱**	۰/۰۳	-۰/۱۶*	-۰/۲۲**	بازداری هیجانی
۰/۲۶**	۰/۴۴**	۰/۴۷**	۰/۰۷	۰/۱۲	معیار سرسختانه
۰/۲۷**	۰/۰۸	۰/۰۹	-۰/۶۷**	-۰/۱۰	استحقاق
۰/۳۹**	-۰/۱۸**	۰/۰۸	۰/۶۴**	-۰/۲۹**	انضباط ناکافی

* = $P < 0.05$, ** = $P < 0.01$

جدول ۳. خلاصه ابعاد کانونی

ابعاد	مقدار همبستگی کانونی	درصد واریانس مشترک	لامبدای Wilks	Df	سطح معنی‌داری
۱	۰/۷۰	۰/۴۹	۰/۲۸۶	۶۰	< ۰/۰۰۱
۲	۰/۴۶	۰/۲۱	۰/۵۵۶	۴۴	< ۰/۰۰۱
۳	۰/۴۴	۰/۲۰	۰/۷۰۲	۳۰	< ۰/۰۰۱
۴	۰/۳۳	۰/۱۱	۰/۸۷۰	۱۸	۰/۱۵۲
۵	۰/۱۶	۰/۰۳	۰/۹۷۳	۸	۰/۷۹۷

جدول ۴. نتایج همبستگی‌های کانونی مجموعه متغیرهای پیش‌بین و متغیرهای ملاک پژوهش

سومین متغیر کانونی		دومین متغیر کانونی		اولین متغیر کانونی		ابعاد متغیرها
بارهای عاملی	همبستگی نیمه‌تفکیکی	بارهای عاملی	همبستگی نیمه‌تفکیکی	بارهای عاملی	همبستگی نیمه‌تفکیکی	
-۰/۰۳	-۰/۰۷	-۰/۱۰	-۰/۴۴	۰/۰۱	۰/۴۶	محرومیت هیجانی
-۰/۱۴	-۰/۰۴	۰/۳۴	۰/۰۷	۰/۵۱	۰/۸۳	رهاشدگی
۰/۶۹	۰/۵۵	-۰/۳۶	-۰/۳۴	-۰/۰۰۳	۰/۵۴	بی‌اعتمادی / بدرفتاری
۰/۱۴	-۰/۰۳	-۰/۵۲	-۰/۵۵	۰/۱۸	۰/۶۷	انزوای اجتماعی
-۰/۳۲	-۰/۴۷	-۰/۱۹	-۰/۳۱	-۰/۰۳	۰/۵۴	نقص / شرم
-۰/۶۹	-۰/۴۶	-۰/۱۵	-۰/۱۹	۰/۰۱	۰/۶۴	شکست
-۰/۲۱	-۰/۲۸	۰/۱۹	۰/۰۷	۰/۰۲	۰/۶۸	وابستگی / بی‌کفایتی
۰/۴۳	۰/۱۲	۰/۲۹	۰/۰۸	۰/۲۹	۰/۷۷	آسیب‌پذیری در برابر ضرر و بیماری
۰/۲۰	-۰/۰۰۱	۰/۱۵	۰/۱۶	۰/۱۷	۰/۶۸	گرفتاری
-۰/۰۶	-۰/۲۰	۰/۱۹	۰/۱۷	۰/۱۱	۰/۷۳	اطاعت
۰/۰۶	۰/۱۲	۰/۳۶	۰/۳۵	-۰/۰۱	۰/۲۵	ایثار
-۰/۰۲	-۰/۰۴	-۰/۴۲	-۰/۴۵	۰/۰۱	۰/۴۵	بازداری هیجانی
۰/۱۶	۰/۳۸	۰/۲۷	۰/۴۶	-۰/۰۵	۰/۳۲	معیارهای سرسختانه
۰/۰۶	۰/۲۷	۰/۵۷	۰/۳۹	۰/۰۷	۰/۳۶	استحقاق / بزرگ‌منشی
۰/۱۶	-۰/۱۱	-۰/۰۴	۰/۰۳	۰/۰۴	۰/۶۰	خویشتن‌داری / انضباط ناکافی
۰/۵۳	۰/۱۷	۰/۲۴	-۰/۰۵	۰/۸۸	۰/۹۷	روان‌رنجورخویی
۰/۲۹	۰/۳۳	۰/۷۸	۰/۶۷	-۰/۰۶	-۰/۴۸	برون‌گرایی
۰/۱۶	۰/۱۵	۰/۲۹	۰/۳۴	۰/۱۳	۰/۲۱	تجربه‌پذیری
-۰/۵۷	-۰/۳۵	۰/۶۱	۰/۷۱	۰/۱۲	-۰/۱۰	توافق
۰/۸۷	۰/۶۴	-۰/۲۷	۰/۲۰	-۰/۱۷	-۰/۵۴	وظیفه‌شناسی

و ابعاد شخصیتی رابطه دارند و بنابراین امکان یک پارچه کردن و ترکیب آن‌ها نیز وجود دارد. نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های قبلی هماهنگ است (۱۶، ۱۵، ۹).

نتایج اولین همبستگی کانونی نشان داد که رابطه معنی‌داری بین متغیرهای پیش‌بین وجود دارد و طرح‌واره‌های رهاشدگی / بی‌ثباتی و آسیب‌پذیری نسبت به ضرر یا بیماری سبب برجسته شدن روان‌رنجوری در افراد می‌شوند. در تبیین این نتایج می‌توان به تجارب شکل‌دهنده طرح‌واره‌های رها شدگی و آسیب‌پذیری نسبت به ضرر و بیماری و ویژگی‌های افرادی که دارای روان‌رنجورخویی بالایی هستند، اشاره کرد. از نظر Young بی‌اعتمادی نسبت به دریافت محبت، همچنین بی‌ثباتی هیجانی و قابل پیش‌بینی نبودن، اعتمادناپذیری و نامنظمی افراد مهم زندگی از ویژگی‌هایی است که در زیربنای شکل‌گیری طرح‌واره رها شدگی /

جدول ۴ نشان می‌دهد که برای متغیرهای ملاک اولین بعد شامل روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی و وظیفه‌شناسی بود که با توجه به ضرایب کانونی به دست آمده تنها می‌توان بر روان‌رنجورخویی (با ضریب کانونی ۰/۸۸) تأکید کرد. برای دومین ریشه کانونی توافق، برون‌گرایی و تجربه‌پذیری متغیرهای غالب بودند. سومین ریشه کانونی نیز تحت تأثیر وظیفه‌شناسی، توافق و برون‌گرایی قرار گرفت که با توجه به ضرایب کانونی هر سه متغیر (به ترتیب ۰/۸۷، ۰/۵۷- و ۰/۲۹) می‌توان بر آن‌ها در تولید نتایج تأکید کرد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش، بررسی ظرفیت یک‌پارچه شدن دو مفهوم طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و ابعاد شخصیتی مدل پنج عاملی شخصیت بود. نتایج نشان داد که طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه

بی‌ثباتی قابل مشاهده است (۱۰). ترس افراطی از این که فاجعه نزدیک است و هر لحظه امکان وقوع آن وجود دارد و این که فرد نمی‌تواند از آن جلوگیری کند، از ویژگی‌های طرح‌واره آسیب‌پذیری نسبت به ضرر یا بیماری است. این تجارب می‌تواند تبیین‌کننده این باشد که چرا افراد روان‌رنجور نسبت به خود و دیگران بدون توجه به واقعیت بیرونی دید منفی دارد، دنیا را ناامن و عاری از امنیت ارزیابی می‌کنند (۷، ۱۷).

دومین همبستگی کانونی نشان داد که رابطه معنی‌داری بین طرح‌واره‌های بی‌اعتمادی/بدرفتاری، انزوای اجتماعی/بیگانگی و ایثار و صفت شخصیتی برون‌گرایی، توافق و تجربه‌پذیری وجود دارد. این یافته‌ها بیانگر این است که آمیزه‌ای از ویژگی‌های طرح‌واره‌های بی‌اعتمادی/بدرفتاری، انزوای اجتماعی/بیگانگی و ایثار منجر به خصوصیات شخصیتی همخوان با برون‌گرایی، توافق و تجربه‌پذیری می‌شود. اما در این نتیجه‌گیری باید جانب احتیاط را رعایت کرد. برون‌گرایی به فعالیت‌ها، تجارب و تعاملات اجتماعی اشاره می‌کند. مطالعات نشان داده‌اند که افراد برون‌گرا در پی به دست آوردن جایگاهی برتر در جامعه خویش می‌باشند، دارای عملکردهای خوب در جامعه‌اند و درصد آن هستند تا هر چه بیشتر از زندگی لذت ببرند. برخی از ویژگی‌های برون‌گرایی مانند آمادگی بیشتر برای تطابق و سازگاری با محیط پیرامون با ویژگی‌های طرح‌واره ایثار همخوانی دارند، چرا که افراد دارای این طرح‌واره به صورت افراطی بر ارضای نیازهای دیگران و سازگاری با آن‌ها تأکید می‌کنند. رایج‌ترین دلایل انجام این کار عبارت از جلوگیری از آسیب رساندن به دیگران، جلوگیری از احساس گناه ناشی از خودخواهی یا تداوم ارتباط با افرادی که به آن‌ها نیازمندند. بر مبنای این نتایج می‌توان این سؤال را مطرح نمود که آیا می‌توان برون‌گرایی را به عنوان یکی از ویژگی‌های افرادی در نظر گرفت که دارای طرح‌واره ایثار هستند؟ به عبارت دیگر آیا ویژگی‌های افراد برون‌گرا شکل متفاوتی از ویژگی‌های طرح‌واره ایثار است و آیا می‌توان گفت که هدف برون‌گراها

نیز همان هدفی است که افراد دارای طرح‌واره ایثار به دنبال هستند؟ با این وجود برای تبیین بهتر ارتباط این دو متغیر باید پژوهش‌های بیشتری صورت گیرد. نتایج همچنین بیانگر این بود که در دومین متغیر کانونی از یک طرف، توافق نقش مهمی در ایجاد همبستگی کانونی داشته است و از طرف دیگر طرح‌واره ایثار. همان طور که پژوهش‌های قبلی نشان داده‌اند، بین ویژگی‌هایی که در افراد دارای توافق بالا دیده می‌شود و ویژگی‌های افراد دارای طرح‌واره ایثار و ویژگی‌های افراد دارای طرح‌واره‌های انزوای اجتماعی و بی‌اعتمادی/بدرفتاری همپوشی کاملی وجود دارد. به عبارت دیگر دارا بودن طرح‌واره ایثار و عدم وجود طرح‌واره‌های انزوای اجتماعی/بیگانگی و بی‌اعتمادی/بدرفتاری به احتمال زیاد به شکل‌گیری صفاتی منجر می‌شود که تحت عنوان توافق شناخته می‌شوند.

سومین همبستگی کانونی نیز نشان داد که رابطه معنی‌داری بین متغیرهای پیش‌بین (بی‌اعتمادی/بدرفتاری، نقص/شرم و شکست) و متغیرهای ملاک (وظیفه‌شناسی، توافق و برون‌گرایی) وجود دارد. همان طور که در سومین ریشه کانونی می‌توان مشاهده کرد، وظیفه‌شناسی می‌تواند یکی از ویژگی‌هایی باشد که تحت تأثیر طرح‌واره نقص/شرم شکل می‌گیرد (۱۸، ۱۰). این تأثیر را می‌توان با نحوه شکل‌گیری طرح‌واره‌های شرطی (Unconditional schemas) تبیین کرد. فردی که دارای طرح‌واره‌های نقص/شرم و شکست است، شاید به این نتیجه برسد که اگر وظایف خود را به نحو احسن انجام بدهد، دیگران نقایص او را نادیده خواهند گرفت و دوست داشتنی خواهد بود (۱۱، ۱۰). بخشش، مهربانی، همدلی و دیگر ویژگی‌هایی که ذیل صفت توافق قرار می‌گیرند، می‌توانند پاسخی به طرح‌واره‌های نقص/شرم و شکست در فرد باشند. البته گاهی اوقات افراد با استفاده از سبک مقابله‌ای جبران افراطی رفتاری را از خود بروز دهند که کامل در تضاد با طرح‌واره‌های آن‌ها باشد (۹). بنابراین داشتن ویژگی توافق و وظیفه‌شناسی و حتی برون‌گرایی می‌تواند یکی از پاسخ‌های

دریافتی را به گونه‌ای پردازش می‌کند که منجر به تأیید آن طرح‌واره می‌شود. به عبارت دیگر پردازش طرح‌واره‌ای منجر به تحریف، جستجو، به خاطر سپردن، یادآوری اطلاعات همخوان با طرح‌واره می‌شود و از همه مهم‌تر منجر به نادیده گرفتن اطلاعات ناهمخوان با طرح‌واره می‌شود (۱۹). بنابراین وقتی فردی با وجود طرح‌واره‌ای خاص اقدام به پاسخ‌گویی به پرسش‌نامه می‌کند، فرایند پردازش طرح‌واره‌ای منجر به برداشت نادرست و غیر واقعی از گویه‌های پرسش‌نامه می‌شود. این محدودیت نه تنها در این پژوهش بلکه در تمام پژوهش‌ها می‌تواند منجر به ایجاد همبستگی کاذب بین متغیرهای پژوهش شود.

احتمالی فرد برای عمل کردن بر ضد طرح‌واره بی‌اعتمادی/ بدرفتاری باشد و برعکس.

پژوهش حاضر دارای محدودیت‌هایی است که از آن جمله می‌توان به همبستگی بودن روش پژوهش و مقطعی بودن آن اشاره کرد. همچنین در پژوهش حاضر تعداد زیادی از متغیرهای دیگری که بر شکل‌گیری ویژگی‌های شخصیتی تأثیرگذار است، نادیده گرفته شده است. یکی از محدودیت‌های مهم دیگری که در رابطه با این پژوهش و دیگر پژوهش‌های مربوط وجود دارد، مفهوم طرح‌واره‌ها و فرایند مربوط به آن یعنی پردازش طرح‌واره‌ای (Schema processing) است. پردازش طرح‌واره‌ای به این معنی است که فرد دارای یک طرح‌واره خاص اطلاعات

References

1. Stricker G, Gold J. Integrative therapy. In: Lebow JL, Editor. *Twenty-First Century Psychotherapies: Contemporary Approaches to Theory and Practice*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons; 2008. p. 389-423.
2. Musek J. A general factor of personality: Evidence for the Big One in the five-factor model. *Journal of Research in Personality* 2007; 41(6): 1213-33.
3. Mayer JD. A tale of two visions: can a new view of personality help integrate psychology? *Am Psychol* 2005; 60(4): 294-307.
4. Cattell RB. *The description and measurement of personality*. New York, NY: World Book; 1946.
5. MacCrae RR, Costa PT. *Personality in Adulthood: A Five-Factor Theory Perspective*. New York, NY: Guilford Press, 2003.
6. Goldberg LR. The structure of phenotypic personality traits. *Am Psychol* 1993; 48(1): 26-34.
7. Thimm JC. Personality and early maladaptive schemas: a five-factor model perspective. *J Behav Ther Exp Psychiatry* 2010; 41(4): 373-80.
8. Ashton MC, Lee K. A defence of the lexical approach to the study of personality structure. *European Journal of Personality* 2005; 19(1): 5-24.
9. McAdams DP, Pals JL. A new Big Five: fundamental principles for an integrative science of personality. *Am Psychol* 2006; 61(3): 204-17.
10. Young JE, Klosko JS, Weishaar ME. *Schema Therapy: A Practitioner's Guide*. New York, NY: Guilford Press p. 40-59; 2003.
11. Thimm JC. Mediation of early maladaptive schemas between perceptions of parental rearing style and personality disorder symptoms. *J Behav Ther Exp Psychiatry* 2010; 41(1): 52-9.
12. Bosmans G, Braet C, Van VL. Attachment and symptoms of psychopathology: early maladaptive schemas as a cognitive link? *Clin Psychol Psychother* 2010; 17(5): 374-85.
13. Ahi G, Mohammadifar MA, Besharat MA. The Psychometric properties of Young Schema Questionnaire-Short Form (YSQ-SF). *Psychology & Educational science* 2007; 36(3): 1-4. [In Persian].
14. Bagby RM, Psych C, Quilty LC, Ryder AC. Personality and depression. *Can J Psychiatry* 2008; 53(1): 14-25.
15. Claridge G, Davis C. What's the use of neuroticism? *Personality and Individual Differences* 2001; 31(3): 383-400.
16. Thimm JC. Relationships between early maladaptive schemas and psychosocial developmental task resolution. *Clin Psychol Psychother* 2010; 17(3): 219-30.

17. Malouff JM, Thorsteinsson EB, Schutte NS. The Relationship Between the Five-Factor Model of Personality and Symptoms of Clinical Disorders: A Meta-Analysis. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment* 2005; 27(2): 101-14.
18. Halvorsen M, Wang CE, Richter J, Myrland I, Pedersen SK, Eisemann M, et al. Early maladaptive schemas, temperament and character traits in clinically depressed and previously depressed subjects. *Clin Psychol Psychother* 2009; 16(5): 394-407.
19. Young JE. *Cognitive Therapy for Personality Disorders: A Schema-Focused Approach*. Sarasota, FL: Professional Resource Exchange, Incorporated; 1999. p. 23-33..

Archive of SID

Inter-relations between early maladaptive schema and personality traits

Hamid Bahramizadeh¹, Hadi Bahrami Ehsan²

Original Article

Abstract

Aim and Background: Using a correlational method, the present research was done to study the inter-relations between early maladaptive schemas and five main factors of personality traits.

Methods and Materials: The statistical population consisted of bachelor's, master's, and doctoral degrees students of the University of Tehran from which a sample group of 200-subject (100 males and 100 females) was selected through available sampling method. Young Schema Questionnaire-Short Form (YSQ-SF) and revised Five-Factor Inventory of personality (NEO-FFI) questionnaires were used as the tools of the study while Pearson correlation and canonical correlation tests were used for the data analysis.

Findings: The findings suggested that personality trait of neuroticism and maladaptive schema of abandonment/instability had the most prominent role in the first canonical root. Maladaptive schema of social isolation/alienation and personality trait of agreement, and maladaptive schema of mistrust/abuse and personality trait of conscientiousness had the most prominent role in the second and third canonical roots, respectively.

Conclusions: According to results, it can be concluded that there was a statistically significant convergence and overlap between the early maladaptive schemas and personality dimensions.

Keywords: Early maladaptive schemas, Neuroticism, Extroversion, Mistrust/abuse, Abandonment/instability

Citation: Bahramizadeh H, Bahrami Ehsan H. **Inter-relations between early maladaptive schema and personality traits.** J Res Behav Sci 2013; 11(3): 219-27

Received: 30.01.2013

Accepted: 26.06.2013